

آمیزش افقها

منتخباتی از آثار داریوش شایگان

گزینش و تدوین

محمد منصور هاشمی

فهرست

پیشگفتار	۱
مقدمه	۱۱
اشاراتی دربارهٔ ادیان و مکتب‌های فلسفی هند	۲۵
اصول مشترکی که ادیان و مکاتب مختلف فلسفی هندی قبول داشته‌اند	۲۶
فرضیهٔ کارما	۲۶
مبحث آزادی	۲۹
جوهر ثابت	۳۰
ادوار جهانی	۳۱
آئین اوپانیشادها	۳۱
مفهوم آتمان	۳۲
مفهوم برهمن در اوپانیشاد	۳۴
نجات و آزادی	۳۸
فلسفهٔ یوگا در بهاگوات‌گیتا	۴۴
طریق یوگادرگیتا	۴۹
روش مقایسهٔ آیین هندو و عرفان اسلامی	۵۳
تصویر یک جهان یا بحثی دربارهٔ هنر ایران	۶۱
فضای مثالی در هنر سنتی ایران	۶۶
مفهوم زمان در بینش اساطیری	۷۳
الف. زمان در ایران قدیم	۷۷
ب. زمان در هند	۸۳

پیشگفتار

هر دوره‌ای از تاریخ هر سرزمین و فرهنگ زنده‌ای متفکران خاص خود را دارد. این متفکران کسانی‌اند که آگاهانه یا حتی گاه ناخودآگاه مسأله‌های آن سرزمین و فرهنگ را مطرح می‌کنند و مطالبی می‌گویند و می‌نویسند که در فرایند تاریخ آن سرزمین و فرهنگ از صرف دغدغه‌های شخصی فراتر می‌رود و بخشی از دغدغه‌های فکری دوره‌ای را می‌نمایاند. ایشان مفاهیم و مصطلحاتی می‌سازند و می‌پردازند که انعکاس آن مسأله‌هاست و تلاش برای صورت‌بندی آنها و فراهم آوردن پاسخهای مورد نیاز داریوش شایگان، براساس نگرش فوق، یکی از متفکران ایران در روزگار ماست. او هرچند اکنون شهرت و اعتباری فراتر از مرزهای ایران دارد و به عرصه فکر در جهان راه برده است، ریشه‌های فکری عمیقی در فرهنگ شرق به‌طور عام و فرهنگ ایران به‌طور خاص دارد و در واقع براساس همین ریشه‌ها و اصالت‌هاست که توانسته است اندیشمندی ایرانی در سطح جهان باشد. بدون ریشه‌های تاریخی در فرهنگی خاص ممکن است کسی محقق و متخصص معتبر شود، اما در خلأ تاریخی و فرهنگی متفکر نمی‌تواند باشد. شایگان در طول قریب به نیم قرن حضور

مقدمه

باران را اکنون

گو بازیگوشانه بیار

احمد شاملو^۱

اگر تقسیم‌بندی مشهور آیزیا برلین را از اندیشمندان در کتاب متفکران روس^۲ به خاطر داشته باشیم و آثار داریوش شایگان را پیش چشم، قطعاً تأیید خواهیم کرد که او از قماش خارپشتهای نظام‌ساز نیست که یک چیز بزرگ می‌داند و می‌کوشند با آن همه چیز را تحلیل و تبیین کنند، بلکه در زمره گروه دوم است: روباهها. آثار او آثار نقاد نکته‌سنج و ظریفی است که چیزهای بسیار می‌داند و از هر باغی گلی چیده است. بسیار خواننده است و وسیع، و با ذهن باز نگریسته است و پذیرا. نه تنها دلبسته نظام و مسلک خاصی نیست، اساساً دلبسته نظام و مسلک به نظر نمی‌رسد. همواره با

۱. احمد شاملو، مجموعه آثار: دفتر یکم: شعرها، تهران، نگاه، ۱۳۸۳، ص ۷۹۶.

۲. بنگرید به آیزیا برلین، متفکران روس، ترجمه نجف دریابندی، تهران، خوارزمی، ۱۳۶۱،